

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 342.9

Шаповал Роман Володимирович

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Shapoval Roman

*Doctor of Law, Professor, Head of the Department of
Administrative Law and Administrative Activities*

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0002-5716-9291

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ДОСВІД КРАЇН СКАНДИНАВІЇ
SOME ISSUES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROVISION OF
THE ELECTORAL PROCESS IN THE CONTEXT OF GENDER
EQUALITY: THE EXPERIENCE OF SCANDINAVIAN COUNTRIES**

***Анотація.** У статті здійснено комплексне наукове дослідження адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності з урахуванням досвіду країн Скандинавії. В основу дослідження покладено еволюцію підходів до реалізації принципу гендерної рівності у виборчій сфері, що набув ключового значення у сучасній демократичній правовій державі. Особлива увага приділена теоретичним засадам адміністративно-правового регулювання виборчих процедур та їх здатності забезпечити рівний доступ жінок і чоловіків до представницьких органів.*

Проаналізовано проблематику дотримання принципу гендерної рівності на різних етапах виборчого процесу, виявлено дискримінаційні практики та охарактеризовано основні форми дискримінації в системі адміністративно-правового регулювання виборів. Уперше запропоновано авторське визначення поняття «гендерна рівність у виборчій сфері», що відображає її багатовимірну природу в межах адміністрування виборчих процедур.

Розкрито змістовне наповнення категорії гендерної рівності у виборчому процесі через визначення ключових компонентів механізму її забезпечення, включаючи інституційний, нормативний, процедурний та контрольний-наглядний виміри. Проаналізовано міжнародно-правові акти, які формують стандарти забезпечення рівних виборчих прав, зокрема документи ООН, Ради Європи, ОБСЄ та Бюро з демократичних інститутів і прав людини.

Особливу увагу приділено компаративному аналізу правових моделей адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу у Скандинавських країнах (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія, Ісландія. Визначено ознаки, підходи до інституціоналізації гендерної політики, особливості імплементації принципу рівного представництва у виборчому законодавстві, а також класифіковано правові моделі забезпечення гендерної рівності.

На підставі узагальнення закордонного досвіду сформульовано практичні пропозиції щодо вдосконалення українського виборчого законодавства з урахуванням європейських стандартів адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в умовах забезпечення гендерної рівності. Запропоновані рекомендації мають на меті посилення превентивного, процедурного та інституційного компонентів національного механізму забезпечення рівних виборчих прав жінок і чоловіків.

Вступ. У сучасній демократичній правовій державі виборчий процес виступає не лише основним механізмом формування органів влади, а й індикатором рівня дотримання прав і свобод людини, зокрема у сфері забезпечення гендерної рівності. Забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до участі у виборах є не лише правовою гарантією, а й одним із ключових принципів належного врядування. У цьому контексті адміністративне право відіграє провідну роль як інструмент нормативно-правового, процедурного та організаційного регулювання виборчого процесу, формуючи правові умови для реалізації принципу недискримінації та справедливого представництва.

З огляду на це, особливої актуальності набуває дослідження міжнародного досвіду адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності, зокрема практик країн Скандинавського регіону. Аналіз правових моделей, інституційних механізмів, нормативних засад і практичних підходів у цій сфері дозволяє не лише виявити ефективні форми подолання гендерної диспропорції, але й запропонувати обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення українського виборчого законодавства з урахуванням кращих практик країн Скандинавського регіону.

Мета. Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності на основі узагальнення міжнародного досвіду країн Скандинавії.

Матеріали і методи. У межах дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, що дозволили комплексно проаналізувати адміністративно-правове забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності. Ключовим був формально-юридичний метод для аналізу нормативної бази країн Скандинавії, а також міжнародних актів ООН, Ради Європи та ОБСЄ/БДПЛ. Системно-структурний підхід дозволив виокремити

складові адміністративно-правового механізму забезпечення гендерної рівності, включаючи нормативний, інституційний та контрольний наглядовий елементи.

Порівняльно-правовий метод забезпечив виявлення спільних рис та відмінностей у підходах до адміністративного регулювання виборчої сфери в європейських державах. Історико-правовий метод дозволив дослідити еволюцію поглядів на гендерну рівність у виборчих процесах, а метод правового моделювання – сформулювати авторське бачення структури відповідного механізму. Джерельну базу становили національні й міжнародні нормативно-правові акти, наукові праці та офіційні документи міжнародних організацій у сфері виборчого права й гендерної політики.

Результати. У ході дослідження встановлено, що адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі є багатоаспектним і включає не лише нормативно-правове регулювання, а й інституційні, процедурні та контрольні елементи, що формують цілісний механізм гарантування рівного доступу жінок і чоловіків до участі у виборах. Запропоновано авторське визначення поняття «гендерна рівність у виборчій сфері» як нормативно закріпленого та адміністративно реалізованого принципу рівного доступу осіб різної статі до виборчих прав на всіх етапах виборчого процесу. Визначено, що ключовими аспектами цього явища є: забезпечення збалансованого представництва, недискримінація у процедурах висування, реєстрації та участі у виборах, а також наявність ефективних механізмів реагування на порушення принципу рівності.

Установлено, що дискримінаційні практики у виборчому процесі часто набувають латентного характеру й можуть проявлятися як у змісті нормативно-правових актів, так і в адміністративній діяльності виборчих органів. До основних форм дискримінації віднесено:

недотримання гендерних квот, необґрунтоване обмеження участі у виборчих комісіях, інформаційну нерівність, адміністративну інертність у реагуванні на порушення тощо. Виявлено, що у скандинавських країнах реалізовано високорозвинуту модель адміністративного забезпечення гендерної рівності через чітку інституціоналізацію відповідних органів, розгалужену нормативну базу та системний підхід до контролю і моніторингу. Здійснений порівняльно-правовий аналіз засвідчив доцільність запозичення низки практик для вдосконалення українського виборчого законодавства, зокрема щодо впровадження адміністративних процедур гендерного моніторингу, підвищення ролі виборчих органів у забезпеченні рівності та посилення відповідальності за порушення принципу недискримінації.

Загалом результати дослідження підтверджують необхідність подальшої імплементації досвіду скандинавських країн в адміністративне право України, зокрема в контексті гармонізації виборчого законодавства із принципами гендерної рівності та створення системи превентивного, організаційного й контрольного забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у публічному управлінні.

Перспективи. У контексті формування сучасної демократичної держави та євроінтеграційного курсу України перспективи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності набувають стратегічного значення. На рівні адміністративного права це вимагає посилення нормативного регулювання, упровадження ефективних механізмів контролю за дотриманням гендерних квот, а також запровадження відповідальності за дискримінаційні практики.

Доцільним є створення адміністративно-правового механізму гендерного моніторингу виборчого процесу, розробка спеціального адміністративного стандарту з питань рівності, а також формування

інституційної спроможності органів адміністрування виборів забезпечувати реалізацію принципу недискримінації. Такі заходи сприятимуть гармонізації виборчого законодавства України з кращими європейськими демократичними стандартами.

Ключові слова: гендерна рівність, виборче законодавство, дискримінаційні практики, адміністративно-правове регулювання, міжнародний досвід, виборчі права, адміністративний контроль.

Summary. *The article carries out a comprehensive scientific study of the administrative and legal support of the electoral process in the context of gender equality, taking into account the experience of Scandinavian countries. The study is based on the evolution of approaches to the implementation of the principle of gender equality in the electoral sphere, which has acquired key importance in a modern democratic state based on the rule of law. Special attention is paid to the theoretical principles of administrative and legal regulation of electoral procedures and their ability to ensure equal access of women and men to representative bodies.*

Analyzes the issues of compliance with the principle of gender equality at different stages of the electoral process, identifies discriminatory practices and characterizes the main forms of discrimination in the system of administrative and legal regulation of elections. For the first time, the author's definition of the concept of "gender equality in the electoral sphere" is proposed, which reflects its multidimensional nature within the administration of electoral procedures.

The substantive content of the category of gender equality in the electoral process is revealed by identifying the key components of the mechanism for its implementation, including institutional, normative, procedural, and monitoring and oversight dimensions. International legal acts that form standards for ensuring equal electoral rights are analyzed, in particular documents of the UN,

the Council of Europe, the OSCE, and the Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Particular attention is paid to the comparative analysis of legal models of administrative and legal support of the electoral process in the Scandinavian countries (Sweden, Norway, Denmark, Finland, Iceland). The characteristics, approaches to the institutionalization of gender policy, the features of the implementation of the principle of equal representation in electoral legislation are determined, and legal models of ensuring gender equality are classified.

Based on the generalization of foreign experience, practical proposals have been formulated for improving Ukrainian electoral legislation, taking into account European standards of administrative and legal support of the electoral process in terms of ensuring gender equality. The proposed recommendations are aimed at strengthening the preventive, procedural and institutional components of the national mechanism for ensuring equal electoral rights of women and men.

Introduction. Introduction. In a modern democratic state governed by the rule of law, the electoral process is not only the main mechanism for forming government bodies, but also an indicator of the level of observance of human rights and freedoms, in particular in the field of ensuring gender equality. Ensuring equal access for women and men to participate in elections is not only a legal guarantee, but also one of the key principles of good governance. In this context, administrative law plays a leading role as an instrument of regulatory, procedural and organizational regulation of the electoral process, forming the legal conditions for implementing the principle of non-discrimination and fair representation.

In view of this, the study of international experience in administrative and legal support of the electoral process in the context of gender equality, in particular the practices of the Scandinavian countries, is of particular relevance. Analysis of legal models, institutional mechanisms, regulatory

frameworks, and practical approaches in this area allows not only to identify effective forms of overcoming gender disparity, but also to offer substantiated recommendations for improving Ukrainian electoral legislation, taking into account the best practices of the Scandinavian countries.

Purpose. The purpose of the article is a comprehensive study of the administrative and legal support of the electoral process in the context of gender equality based on the generalization of the international experience of Scandinavian countries.

Materials and methods. The study used a combination of general scientific and special legal methods that allowed for a comprehensive analysis of the administrative and legal support of the electoral process in the context of gender equality. The key was the formal legal method for analyzing the regulatory framework of the Scandinavian countries, as well as international acts of the UN, the Council of Europe and the OSCE/ODIHR. The system-structural approach allowed for the identification of components of the administrative and legal mechanism for ensuring gender equality, including regulatory, institutional and control and supervisory elements.

The comparative legal method ensured the identification of common features and differences in approaches to administrative regulation of the electoral sphere in European countries. The historical and legal method allowed for the investigation of the evolution of views on gender equality in electoral processes, and the method of legal modeling – for the formulation of the author's vision of the structure of the corresponding mechanism. The source base consisted of national and international regulatory legal acts, scientific works, and official documents of international organizations in the field of electoral law and gender policy.

Results. The study found that the administrative and legal provision of gender equality in the electoral process is multifaceted and includes not only regulatory and legal regulation, but also institutional, procedural and control

elements that form a holistic mechanism for guaranteeing equal access of women and men to participation in elections. The author's definition of the concept of "gender equality in the electoral sphere" is proposed as a normatively enshrined and administratively implemented principle of equal access of persons of different sexes to electoral rights at all stages of the electoral process. It was determined that the key aspects of this phenomenon are: ensuring balanced representation, non-discrimination in the procedures for nomination, registration and participation in elections, as well as the presence of effective mechanisms for responding to violations of the principle of equality.

It was established that discriminatory practices in the electoral process often become latent and can manifest themselves both in the content of regulatory and legal acts and in the administrative activities of electoral bodies. The main forms of discrimination include: non-compliance with gender quotas, unjustified restrictions on participation in election commissions, information inequality, administrative inertia in responding to violations, etc. It was found that the Scandinavian countries have implemented a highly developed model of administrative provision of gender equality through clear institutionalization of relevant bodies, an extensive regulatory framework and a systematic approach to control and monitoring. The comparative legal analysis conducted has shown the feasibility of borrowing a number of practices to improve Ukrainian electoral legislation, in particular regarding the implementation of administrative procedures for gender monitoring, increasing the role of electoral bodies in ensuring equality and strengthening responsibility for violations of the principle of non-discrimination.

In general, the results of the study confirm the need for further implementation of the experience of Scandinavian countries in the administrative law of Ukraine, in particular in the context of harmonizing electoral legislation with the principles of gender equality and creating a system

of preventive, organizational and control ensuring equal representation of women and men in public administration.

Discussion. In the context of the formation of a modern democratic state and Ukraine's European integration course, the prospects for improving the administrative and legal support of the electoral process in the context of gender equality are gaining strategic importance. At the level of administrative law, this requires strengthening regulatory regulation, introducing effective mechanisms for monitoring compliance with gender quotas, as well as introducing responsibility for discriminatory practices.

It is advisable to create an administrative and legal mechanism for gender monitoring of the electoral process, develop a special administrative standard on equality issues, and build the institutional capacity of election administration bodies to ensure the implementation of the principle of non-discrimination. Such measures will contribute to the harmonization of Ukrainian electoral legislation with the best European democratic standards.

Keywords: *gender equality, electoral legislation, discriminatory practices, administrative and legal regulation, international experience, electoral rights, administrative control.*

Постановка проблеми. Забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі є однією з ключових засад сучасної демократичної держави та складовою частиною належного публічного управління. У межах адміністративного права це питання виходить за межі загальних декларацій і постає як необхідність побудови ефективної системи адміністративно-правового регулювання, здатної гарантувати реальну рівність жінок і чоловіків у доступі до виборчих прав. Проблема полягає не лише в імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство, а й у створенні належних процедур і механізмів, які забезпечать їх дієву реалізацію. Відсутність збалансованого

представництва, неефективність квотного механізму, формальний підхід до рівності в організації виборів - усе це свідчить про потребу глибокої правової трансформації в межах адміністративної юрисдикції.

Зважаючи на це, наукове завдання полягає в осмисленні адміністративно-правових механізмів забезпечення гендерної рівності в контексті виборчого процесу, визначенні їх структури, функціональних компонентів та ефективності. Практична значущість теми обумовлена потребою удосконалення національного виборчого законодавства з урахуванням досвіду країн, зокрема держав Скандинавії, які розробили ефективні моделі інтеграції гендерного підходу в публічне управління. З огляду на активізацію євроінтеграційних процесів, актуальність дослідження зумовлюється необхідністю гармонізації вітчизняного адміністративного права зі кращими стандартами ЄС у частині виборчих процедур, прав людини та принципів гендерної рівності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності знаходить своє теоретичне підґрунтя в дослідженнях вітчизняних науковців, які окреслюють концептуальні засади публічного адміністрування, гендерної політики та виборчого права. Так, у працях Марцеляка О. В. [1, с. 79] розкрито правову природу виборчих цензів та їх значення у формуванні демократичного виборчого процесу, а також звернено увагу на правові інструменти, що можуть слугувати підґрунтям для гарантування рівного доступу до виборчих прав. У свою чергу, Іовчева А. М. [5, с. 89] обґрунтовує взаємозв'язок теорії та практики реалізації гендерної рівності в політичному процесі, зокрема в аспекті подолання прямих і непрямих форм дискримінації.

Значний внесок у дослідження міжнародного виміру забезпечення рівності в політичному представництві зробила Редчиць О. С. [3, с. 19], яка у своїх роботах аналізує практики європейських країн, зокрема держав

Скандинавії щодо запровадження механізмів квотування та моніторингу, приділяючи увагу їхній ефективності в контексті адміністративного контролю. У цьому ж ключі слід відзначити Кравченка О. С. [37, с. 323], який у своїх публікаціях досліджує міжнародно-правові та адміністративно-правові основи гендерної політики, висвітлюючи потребу в імплементації європейських підходів у національне виборче законодавство. Чудик Н. О. [39, с. 303] у своїй дисертації всебічно аналізує механізми адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в Україні, зокрема акцентуючи увагу на ролі виборчих органів та нормативному регулюванні процедур участі жінок у виборах.

Однак, незважаючи на наявність вагомої наукової бази, окремі складові проблематики залишаються недостатньо розкритими. Зокрема, в існуючих публікаціях не систематизовано досвід скандинавських країн як цілісну модель адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі. Також обмежено розкрито питання структурного наповнення механізмів забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до виборчих прав із позицій адміністративного права.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності шляхом аналізу еволюції теоретичних підходів до забезпечення рівного виборчого права, розкриття сутності поняття «гендерна рівність у виборчій сфері», виявлення дискримінаційних практик у системі адміністративного регулювання, визначення структури відповідних правових механізмів, а також узагальнення досвіду країн Скандинавії з метою формулювання пропозицій щодо вдосконалення українського виборчого законодавства з урахуванням кращих європейських практик у сфері забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до участі у виборах.

Виклад основного матеріалу. Реалізація принципу гендерної рівності у виборчій сфері становить одну з ключових умов функціонування демократичного суспільства та правової держави. Забезпечення рівних можливостей участі жінок і чоловіків у політичному процесі не лише сприяє втіленню ідеалів соціальної справедливості, а й позитивно впливає на якість публічного управління, зміцнюючи довіру населення до державних інституцій. У країнах Скандинавії запроваджено численні адміністративно-правові інструменти, спрямовані на досягнення збалансованого гендерного представництва в органах влади.

Поняття гендерної рівності має глибокі історико-філософські та правові корені. Його еволюція простежується від формального рівноправ'я до концепції фактичної рівності, що передбачає створення рівних стартових умов і можливостей для представників обох статей. У межах класичних ліберальних теорій рівність трактується як рівність правового статусу суб'єктів. Проте сучасна правова наука підкреслює, що рівноправ'я у правовому полі не гарантує однакових можливостей у реальному житті, особливо у контексті історично закріплених форм дискримінації. Сьогодні у сфері виборчого процесу, формується концепція гендерно орієнтованого адміністрування, яка передбачає рівноправну участь жінок і чоловіків у прийнятті рішень, формуванні політики та здійсненні владних повноважень.

Проблематика дотримання принципу гендерної рівності у виборчому процесі викликає зростаючу наукову і практичну зацікавленість. Особливої ваги вона набуває в аспекті реалізації виборчих прав, які є основоположними для існування системи публічного врядування. Як інструмент демократичної легітимації влади, виборчий процес має будуватися на засадах рівності, прозорості, законності та справедливості, у межах яких гендерна рівність відіграє роль важливого публічно-правового орієнтира.

У цьому контексті рівність жінок і чоловіків у виборчому процесі означає не лише формальне закріплення виборчих прав, а й фактичне забезпечення рівного доступу до реалізації цих прав - зокрема у частині права голосу, права бути обраним, рівного представництва в органах управління виборами, доступу до інформації та участі у виборчих кампаніях.

У сфері адміністративного права це поняття втілюється через механізми гарантій, передбачених виборчим законодавством, підзаконними нормативними актами та регламентами виборчих комісій, а також через адміністративні процедури, які забезпечують практичну реалізацію принципу рівності. Низка науковців обґрунтовує, що адміністративно-правові інструменти реалізації гендерної рівності мають охоплювати не лише регламентацію прав та обов'язків учасників виборчого процесу, а й механізми превенції дискримінації, заохочення політичної участі жінок та запровадження юридичної відповідальності за порушення принципу рівності.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі становить системне поєднання норм права, інституційних механізмів, процедур та управлінських дій, спрямованих на утвердження рівноправної участі жінок і чоловіків у політичному житті. До таких механізмів належать: а) квотування; б) забезпечення процедурної рівності доступу; в) моніторинг дотримання норм; г) механізми контролю та притягнення до відповідальності за недотримання законодавства.

Забезпечення рівного гендерного представництва є актуальним на кожному етапі виборчого процесу - від формування складу виборчих комісій до встановлення результатів голосування, від реєстрації кандидатів до фінансування передвиборчих кампаній. Відсутність гендерного балансу у представницьких органах часто свідчить про структурні проблеми, які потребують нормативного регулювання.

На нашу думку, гендерна рівність у виборчій сфері - це стан, коли представники обох статей мають рівні можливості та засоби для участі у виборах у всіх ролях: як виборці, кандидати, члени виборчих комісій і учасники передвиборчих кампаній. У межах адміністративного права така рівність набуває інституційного характеру, а саме держава не лише закріплює відповідні норми, а й гарантує їх реалізацію шляхом створення належних процедур і механізмів контролю. У цьому сенсі, гендерна рівність у виборчому процесі є не лише цінністю, а й нормативно визначеним стандартом публічного управління, що забезпечує легітимність державної влади та дотримання прав людини.

Доктринальні засади правового забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі базуються на аналізі положень нормативно-правових актів, практики їх застосування, а також результатів наукових досліджень. У межах юридичної доктрини виділяють три основні підходи до інтерпретації принципу рівності: 1) Формальний підхід - орієнтований на однаковість правового статусу всіх суб'єктів незалежно від соціокультурних особливостей; 2) Субстантивний підхід - фокусується на досягненні реальної рівності, враховуючи специфічні потреби та умови різних соціальних груп; 3) Інтегративний підхід - поєднує зазначені концепти, підкреслюючи необхідність системного врахування гендерних аспектів у всіх сферах державної політики [1, с. 79].

Змістовне наповнення поняття гендерної рівності у сфері виборів охоплює кілька ключових аспектів. По-перше, це рівність виборчих прав, яка означає можливість жінок і чоловіків реалізовувати право голосу та брати участь у виборах як кандидати без будь-яких обмежень за ознакою статі. По-друге, рівні умови для політичної участі, що включають забезпечення рівного доступу до інформації, ресурсів фінансування, медіа-платформ та інших інструментів політичної конкуренції. По-третє, збалансоване представництво, тобто паритетне включення жінок і

чоловіків до виборчих списків. По-четверте, ефективні гарантії протидії дискримінації, які втілюються у функціонуючих механізмах захисту прав та застосуванні санкцій у випадку порушення принципу гендерної рівності.

Таким чином, гендерна рівність у виборчому процесі постає не лише як соціально-політична цінність, а й як інституціоналізований адміністративно-правовий інститут, що охоплює комплекс нормативних положень, організаційних форм, процедур адміністрування та механізмів реалізації і контролю.

З позицій адміністративного права структура механізмів забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі включає наступні ключові компоненти:

1. Нормативно-правове регулювання – охоплює закони, підзаконні акти, регламенти та інші нормативні документи, що визначають принципи гендерної рівності та передбачають механізми її реалізації. Зокрема, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» закріплює відповідні правові орієнтири [2].

2. Інституційні механізми – це державні органи, уповноважені на реалізацію гендерної політики. Одним з таких є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, що здійснює моніторинг дотримання принципу рівності у публічному управлінні.

3. Гендерне квотування – є одним з інструментів позитивної дискримінації, що передбачає встановлення обов'язкового мінімального представництва жінок у виборчих списках політичних партій. Такий підхід сприяє реальному підвищенню рівня участі жінок у прийнятті політичних рішень [3, с. 19]. У цьому контексті варто звернути увагу на норму Виборчого кодексу України, що міститься у статті 219: «У виборчому списку кожна п'ятірка кандидатів повинна містити не менше двох осіб кожної статі» [4]. Такий підхід є прикладом нормативної імплементації спеціальних заходів для подолання наслідків історичної нерівності.

4. Освітні й інформаційні кампанії - спрямовані на формування у суспільстві розуміння важливості гендерної рівності як передумови ефективного демократичного розвитку. Такі кампанії виступають інструментом підвищення обізнаності виборців та стимулювання участі жінок у політичному житті.

В межах досліджуваної проблематики, одним із критичних аспектів забезпечення гендерної рівності у виборчій сфері залишається наявність дискримінаційних практик - як прямих, так і непрямих. Гендерна дискримінація у виборчому процесі проявляється через обмеження або ускладнення доступу жінок до участі як виборців, кандидатів або членів виборчих комісій. Це може бути наслідком формально нейтральних, але фактично дискримінаційних нормативних положень або управлінських рішень [5, с. 89].

Основними формами дискримінації у системі адміністративно-правового регулювання виборчого процесу можна виділити:

1. Пряма дискримінація - це ситуація, за якої норми права або адміністративні процедури безпосередньо створюють перешкоди для участі жінок у виборах. Наприклад, формальні вимоги до освіти або досвіду, що непропорційно впливають на жінок, можуть слугувати підставою для дискримінаційного виключення [6, с. 101].

2. Непряма дискримінація - виникає внаслідок застосування, на перший погляд, нейтральних норм чи практик, що на практиці створюють непропорційні бар'єри. Прикладом може слугувати залучення до роботи у виборчих комісіях виключно у вечірній або позаробочий час, що ускладнює участь жінок із сімейними обов'язками [3, с. 19].

У свою чергу гендерна рівність у сфері виборчого адміністрування закріплена як основоположний принцип у низці міжнародних правових актів. Універсальні стандарти, вироблені під егідою ООН, мають загальнообов'язковий характер для держав-учасниць відповідних

конвенцій і слугують правовою основою для розробки національних адміністративно-правових механізмів. Серед ключових міжнародних документів, що визначають зміст і межі реалізації гендерної рівності у виборчому процесі, слід виокремити:

1 Загальна декларація прав людини (1948), яка в статті 21 проголошує право кожного на участь в управлінні державними справами та на рівний доступ до державної служби, незалежно від статі [7];

2. Конвенція про політичні права жінок (1953) – закріплює рівність прав жінок і чоловіків у частині участі в політичному житті, включаючи право голосу, бути обраними та обіймати публічні посади [8].

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), яка в статті 25 вимагає від держав-учасниць гарантування права кожного громадянина брати участь у формуванні державної політики, голосувати та бути обраним на рівних засадах, а також передбачає механізми захисту від дискримінації [9];

4. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) (1979). Статті 7 якої гарантує жінкам рівне з чоловіками право голосувати, бути обраними до органів публічної влади, брати участь у розробці державної політики та функціонуванні громадянського суспільства. Стаття 4 дозволяє застосування тимчасових спеціальних заходів, таких як квоти, для досягнення фактичної рівності [10].

CEDAW виступає ключовим джерелом для формування адміністративно-правової політики у сфері виборчої гендерної рівності. Зокрема, її положення стали основою для запровадження в низці країн: а) нормативних вимог щодо гендерного паритету в кандидатських списках; б) контрольних функцій виборчих комісій щодо дотримання квот; в) правових санкцій у разі їх порушення (включаючи відмову в реєстрації списків); г) державного фінансування просвітницьких кампаній; г) механізмів моніторингу з боку громадських організацій.

5. Європейська конвенція з прав людини (1950) у статті 14 передбачає загальну заборону дискримінації у реалізації прав. Положення Протоколу № 12 (2000) ще більше розширює сферу захисту, забороняючи дискримінацію при здійсненні будь-яких прав, у тому числі виборчих [11].

6. Європейська хартія про рівність жінок і чоловіків у житті місцевих громад, яка деталізує принципи рівності в органах місцевого самоврядування та визнає необхідність активної політики щодо збалансованого представництва [12].

7. Рекомендація Rec(2003)3 Комітету міністрів Ради Європи, яка закликає держави запроваджувати адміністративно-правові механізми гендерної рівності - включаючи квоти, фінансові стимули, моніторинг і підготовку кадрів [13].

8. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки - підкреслює необхідність інтеграції гендерної складової в усі етапи прийняття публічних рішень, зокрема у виборчому процесі [14].

У свою чергу Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) через Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДПІЛ) активно підтримує гендерну рівність у виборчих процесах. Документи БДПІЛ рекомендують державам: а) усунути структурні бар'єри до участі жінок у політиці; б) запровадити ефективне квотування; в) забезпечити контроль за його дотриманням; г) створити механізми відповідальності за маніпуляції з гендерним складом списків.

До основних документів ОБСЄ належать: 1) Копенгагенський документ (1990), що закріплює принцип рівності у виборчому процесі, включно з участю жінок [15]; 2) Посібник БДПІЛ (2014) щодо участі жінок у політичному житті - містить практичні рекомендації з оцінки виборчих систем з точки зору інклюзії [16]; 3) Звіти місій зі спостереження за виборами, зокрема щодо виборів в Україні (2019, 2020), вказують на

формалізоване виконання квот, маніпуляції зі списками та відсутність реального адміністративного контролю.

Що стосується досвіду адміністративно-правового забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності у країнах Скандинавського регіону (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія та Ісландія), то ці країни стали світовими лідерами з досягнення фактичної гендерної рівності в політичному представництві.

Характерною рисою скандинавського підходу є системна інтеграція гендерної політики в усі рівні публічного управління. У межах адміністративного права така модель охоплює превентивні, процедурні та інституційні механізми забезпечення рівного доступу до виборчих прав. Вона базується на принципах прозорості, політичної відповідальності та участі, закріплених як у національних конституціях, так і в законодавчих актах.

У Швеції питання гендерної рівності має глибоке історичне підґрунтя. Ще у 1921 році жінки отримали виборчі права, а згодом країна розбудувала цілісну систему правових та адміністративних заходів щодо рівного представництва [17]. З того часу країна поступово впроваджувала законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення рівних прав жінок і чоловіків.

Швеція є парламентською монархією з високим рівнем демократичного контролю та прозорості. Основи виборчого процесу та гарантії рівності встановлені у Конституційних законах Швеції (особливо в Акті про форму правління, 1975 р.). Стаття 1 глави 1 цього акту проголошує принцип рівності всіх громадян, а також гарантує рівні права участі у виборах [18].

Основним законодавчим актом, що регулює питання гендерної рівності, є Закон про дискримінацію (Discrimination Act), прийнятий у 2008 році [19]. Цей закон встановлює обов'язок державних органів сприяти

рівності між жінками та чоловіками у всіх сферах суспільного життя, включаючи політичну участь.

У Швеції основним органом, відповідальним за контроль за дотриманням гендерної рівності у виборчому процесі, є Шведське агентство з питань гендерної рівності (Jämställdhets myndigheten). Це агентство здійснює моніторинг та аналіз політики гендерної рівності, надає рекомендації щодо її вдосконалення, а також координує діяльність інших державних органів у цій сфері [20].

Швеція впровадила низку адміністративно-правових механізмів для забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі. Наприклад: 1. Гендерний мейнстрімінг - є основною стратегією Швеції для досягнення гендерної рівності. Цей підхід передбачає інтеграцію гендерної перспективи у всі сфери політики та на всіх рівнях управління [21]. 2. Добровільні ініціативи політичних партій - багато політичних партій у Швеції впровадили добровільні гендерні квоти. Наприклад, Соціал-демократична партія застосовує систему "блискавки" (zipper system), яка передбачає чергування чоловіків і жінок у виборчих списках [22].

У свою чергу Норвегія ще у 1913 році однією з перших надала жінкам право голосу [23]. З того часу країна поступово впроваджувала законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення рівних прав жінок і чоловіків.

Основним законодавчим актом, що регулює питання гендерної рівності, є Закон про гендерну рівність (Gender Equality Act), прийнятий у 1978 році та оновлений у 2002 році [24, с. 273]. Цей закон встановлює обов'язок державних органів сприяти рівності між жінками та чоловіками у всіх сферах суспільного життя, включаючи політичну участь.

Політичні партії в Норвегії відіграють важливу роль у забезпеченні гендерної рівності. Багато з них впроваджують внутрішні політики, спрямовані на підвищення участі жінок у політичному житті. Наприклад,

Лейбористська партія з 1983 року вимагає, щоб обидві статі були представлені щонайменше на 40% у всіх виборчих списках [25].

Крім того, громадянське суспільство активно підтримує ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків. Наприклад, Норвезька асоціація за права жінок активно впливає на формування політики рівності та сприяє інтеграції гендерної перспективи в законодавчий процес [26].

У Норвегії функції контролю за дотриманням гендерної рівності виконує Омбудсман з питань гендерної рівності та антидискримінації (Likestillings- og diskrimineringsombudet, LDO). Цей орган був створений у 2006 році шляхом об'єднання кількох попередніх інституцій, включаючи Центр з питань гендерної рівності та Центр проти етнічної дискримінації.

LDO має повноваження розглядати скарги на дискримінацію, проводити моніторинг дотримання законодавства про рівність, а також надавати рекомендації щодо покращення політик у сфері гендерної рівності. Особливу увагу LDO приділяє забезпеченню рівного доступу жінок до політичних процесів, включаючи вибори [27].

Фінляндія стала першою європейською країною, яка надала жінкам право голосу та бути обраними до парламенту в 1906 році. З того часу країна поступово впроваджувала законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. Основним законодавчим актом, що регулює питання гендерної рівності, є Закон про рівність між жінками та чоловіками (Act on Equality between Women and Men), прийнятий у 1986 році та оновлений у 1995 році [28]. Цей закон встановлює обов'язок державних органів сприяти рівності між жінками та чоловіками у всіх сферах суспільного життя, включаючи політичну участь.

Фінляндія впровадила низку адміністративно-правових механізмів для забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі. У 1995 році було прийнято поправку до Закону про рівність, яка вимагала, щоб у всіх

державних комітетах, дорадчих радах та інших відповідних органах було щонайменше 40% представників кожної статі [29].

Політичні партії в Фінляндії відіграють важливу роль у забезпеченні гендерної рівності. Багато з них впроваджують внутрішні політики, спрямовані на підвищення участі жінок у політичному житті. Крім того, громадянське суспільство активно підтримує ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків. Наприклад, організація "Demo Finland" здійснює моніторинг та аналіз політики гендерної рівності, а також надає рекомендації щодо її вдосконалення [30].

У Фінляндії функції контролю за дотриманням гендерної рівності виконує Омбудсман з питань рівності (Tasa-arvovaltuutettu). Цей орган має повноваження розглядати скарги на дискримінацію за ознакою статі, проводити моніторинг виконання законодавства про рівність та надавати рекомендації щодо покращення політик у цій сфері. Омбудсман активно співпрацює з іншими державними установами та громадськими організаціями для забезпечення рівного доступу жінок до участі у виборчому процесі [31].

Данія, як одна з провідних країн у сфері забезпечення прав людини, має значний досвід у впровадженні адміністративно-правових механізмів для досягнення гендерної рівності. Цей досвід є цінним для аналізу та можливого застосування в інших країнах, включаючи Україну.

Данія має довгу історію боротьби за гендерну рівність. У 1915 році жінки отримали право голосу та бути обраними до парламенту. З того часу країна поступово впроваджувала законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення рівних прав жінок і чоловіків.

На відміну від деяких інших країн, Данія не має законодавчо закріплених гендерних квот у політиці. Проте, країна досягла високого рівня представництва жінок у парламенті завдяки іншим механізмам.

Виборче право в Данії закріплено на рівні Конституції 1953 року (статті 29–32), яка гарантує право всім громадянам брати участь у формуванні парламенту (Фолькетингу) на основі загального, рівного та прямого виборчого права [32]. Характерною особливістю виборчої системи Данії є висока автономність виборчих органів, децентралізованість адміністрування та активна участь місцевих органів влади у забезпеченні виборчого процесу.

У 1988 році Соціал-демократична партія Данії запровадила правило, згідно з яким кожна стаття повинна бути представлена щонайменше на 40% у списках кандидатів на місцеві та регіональні вибори. Хоча це правило було скасовано в 1996 році, воно сприяло підвищенню обізнаності про важливість гендерної рівності в політиці.

У 2011 році в парламенті Данії було створено Комітет з гендерної рівності, який займається питаннями забезпечення рівних можливостей для всіх статей. Комітет працює як на національному, так і на міжнародному рівнях, сприяючи інтеграції гендерної перспективи в законодавчий процес.

Наразі основним законодавчим актом, що регулює питання гендерної рівності, є Закон про гендерну рівність (Act on Gender Equality), прийнятий у 2000 році та оновлений у 2013 році [33]. Цей закон встановлює обов'язок державних органів сприяти рівності між жінками та чоловіками у всіх сферах суспільного життя, включаючи політичну участь.

Крім того, політичні партії в Данії відіграють важливу роль у забезпеченні гендерної рівності. Багато з них впроваджують внутрішні політики, спрямовані на підвищення участі жінок у політичному житті. Крім того, громадянське суспільство активно підтримує ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків. Наприклад, організація KVINFO є центром знань з питань гендеру та гендерної рівності в Данії. Вона проводить дослідження, надає

інформацію та підтримує проекти, спрямовані на підвищення гендерної рівності в різних сферах суспільного життя [34].

У Данії основним органом, що займається питаннями гендерної рівності, є Данський інститут прав людини (Institut for Menneskerettigheder). Він здійснює моніторинг дотримання прав людини, включаючи гендерну рівність, та надання рекомендацій уряду щодо покращення ситуації у цій сфері. Крім того, важливу роль відіграє Жіноча рада Данії (Kvinderådet), яка об'єднує різні жіночі організації та активно лобіює питання рівного представництва жінок у політичному житті.

Що стосується досвіду Ісландії, то вона теж має довгу історію боротьби за гендерну рівність. У 1915 році жінки отримали право голосу та бути обраними до парламенту. З того часу країна поступово впроваджувала законодавчі та адміністративні заходи для забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. Стаття 65 Конституції Ісландії закріплює принцип рівності, встановлюючи, що всі особи є рівними перед законом і мають право на рівне ставлення та захист без дискримінації за ознакою статі.

Основним законодавчим актом, що регулює питання гендерної рівності, є Закон про рівність між жінками та чоловіками (Act on Equal Status and Equal Rights Irrespective of Gender), прийнятий у 2008 році та оновлений у 2020 році [35]. Цей закон встановлює обов'язок державних органів сприяти рівності між жінками та чоловіками у всіх сферах суспільного життя, включаючи політичну участь.

Ісландія впровадила низку адміністративно-правових механізмів для забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі. Хоча Ісландія не має законодавчо закріплених гендерних квот для виборчих списків, багато політичних партій впровадили добровільні квоти. Наприклад, деякі партії встановили мінімальний поріг у 40% для представництва кожної статі у виборчих списках [36].

В Ісландії реалізацію політики гендерної рівності координує Директорат з питань рівності (Jafnréttisstofa). Цей орган відповідає за моніторинг виконання законодавства про рівність, надання консультацій та проведення інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності щодо питань гендерної рівності. Директорат також співпрацює з політичними партіями та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення рівного представництва жінок у політичному житті [37, с. 323].

Крім того, варто відзначити, що законодавче підґрунтя забезпечення гендерної рівності у виборчій сфері в країнах Скандинавського регіону формують такі акти:

1. Статті 2 і 3 Договору про Європейський Союз та стаття 8 Договору про функціонування ЄС, яка прямо передбачає інтеграцію принципу гендерної рівності у всі сфери діяльності Союзу, зобов'язуючи європейські інституції вживати заходів з усунення нерівностей і сприяння рівності жінок і чоловіків. Ці положення зобов'язують держави-члени інтегрувати гендерну перспективу в усі політики та програми, включаючи виборчі процеси [38]. Ці положення зобов'язують держави-члени інтегрувати гендерну перспективу в усі політики та програми, включаючи виборчі процеси.

2. Стратегія ЄС з гендерної рівності 2020–2025 - охоплює заходи щодо інтеграції гендерної перспективи в усі сфери політики ЄС та передбачає конкретні дії задля сприяння рівного представництва у політиці. Основні пріоритети включають розширення політичних прав жінок, посилення ролі інституцій у забезпеченні рівності, боротьбу з гендерними стереотипами у виборчих кампаніях та підтримку держав-членів у реалізації стандартів рівності [39, с. 303].

У свою в країнах Скандинавського регіону склалися унікальні підходи до реалізації гендерної рівності в політичному представництві, що

відзначаються високим рівнем інституціоналізації, гнучкістю правових механізмів та ефективною адміністративною підтримкою. Умовно ці моделі можна класифікувати за такими ознаками:

1. Модель добровільного партійного квотування з високим рівнем політичної відповідальності - ця модель домінує у всіх країнах Скандинавського регіону й передбачає впровадження внутрішньопартійних механізмів забезпечення гендерного балансу без законодавчого примусу. Наприклад, у Швеції, Данії та Норвегії провідні політичні сили дотримуються принципу паритету на основі так званої «застібкової системи» (zipper system), при якій жінки й чоловіки чергуються у виборчих списках. Попри відсутність законодавчих вимог, такі квоти стали звичною частиною політичної практики завдяки сталій політичній культурі, високій прозорості виборчих процесів і тиску громадянського суспільства. Ця модель характеризується демократичністю, гнучкістю та ефективністю, однак потребує стабільного політичного середовища й наявності сильних інститутів громадського контролю.

2. Модель адміністративного супроводу та м'якого нагляду - у скандинавських країнах активно функціонують органи адміністративного контролю, які, хоч і не застосовують примусові санкції, забезпечують нагляд за виконанням стандартів гендерної рівності через консультативні, моніторингові та рекомендаційні механізми. Наприклад, у Фінляндії та Ісландії діють спеціалізовані державні агентства з питань рівності, які співпрацюють із виборчими органами, партіями та громадськими об'єднаннями, забезпечуючи практичну реалізацію принципу рівного представництва. Такий підхід поєднує адміністративну гнучкість із високим рівнем інституційної підтримки.

3. Модель підтримки та участі громадських ініціатив і дослідницьких центрів - у країнах регіону активно діють неурядові організації, наукові

інститути та гендерні аналітичні центри, які здійснюють незалежний моніторинг, аналіз виборчих кампаній, розробляють політичні рекомендації та забезпечують підготовку жінок до участі у виборах. Ця модель забезпечує суспільну легітимність процесу, стимулює саморегулювання партій і посилює вплив позаінституційних чинників.

4. Комбінована модель сталого впровадження та нормативного стимулювання - попри переважання добровільних механізмів, у деяких країнах (наприклад, Норвегія в контексті компаній з державною участю) застосовуються законодавчі квоти або інші обов'язкові вимоги в суміжних сферах. Такий підхід демонструє можливість поєднання добровільних і нормативних елементів, де законодавчі приписи не замінюють політичної волі, а доповнюють її, створюючи додаткову адміністративну мотивацію для підтримки гендерного паритету.

Таким чином, скандинавські країни демонструють унікальний приклад побудови ефективних правових моделей забезпечення гендерної рівності у виборчому процесі, що базуються не стільки на жорсткому законодавчому примусі, скільки на інституціоналізованій політичній культурі, довірі до виборчих органів і стабільному громадському контролі. Їхній досвід засвідчує потенціал демократичного саморегулювання як ефективного інструменту реалізації принципу рівного представництва.

Підсумовуючи, варто сказати, що удосконалення українського виборчого законодавства в контексті гендерної рівності повинне враховувати не лише загальноєвропейські підходи, але й специфіку досвіду Скандинавських країн, які на практиці продемонстрували ефективність добровільних, інституційно підкріплених адміністративно-правових моделей. Ці країни зуміли забезпечити високий рівень гендерного балансу не лише завдяки формальним вимогам, а й шляхом формування культури відповідальності, прозорості та інституційної стійкості. Основними напрямками для запозичення можна виділити:

1. Добровільне партійне квотування як домінуючий інструмент - Скандинавські країни здебільшого відмовилися від обов'язкових законодавчих квот, віддаючи перевагу механізмам партійного саморегулювання. Наприклад, у Швеції та Норвегії великі партії (Соціал-демократи, Партія зелених, Ліва партія) самостійно впроваджують гендерні квоти та «застібкову систему» для забезпечення рівного представництва [40]. Для України перспективним є впровадження стимулюючих механізмів для політичних партій, зокрема преференцій у державному фінансуванні чи податкових пільг, у разі добровільного прийняття квотних зобов'язань.

2. Роль незалежних агентств з питань рівності - Швеція, Фінляндія та Ісландія створили спеціалізовані агентства, які здійснюють адміністративний нагляд за дотриманням принципів гендерної рівності у всіх сферах публічного управління, включаючи виборчий процес. Наприклад, Swedish Gender Equality Agency активно підтримує інтеграцію гендерної політики в усіх секторах державного управління [41]. В Україні доцільним є створення аналогічного органу з чітко визначеним мандатом контролю за дотриманням гендерного балансу у формуванні виборчих списків, моніторингу інформаційної кампанії та організації просвітницької діяльності серед виборців.

3. Освітньо-культурна парадигма гендерної політики - однією з причин ефективності скандинавських моделей є потужна просвітницька та культурна політика, що змінює суспільне сприйняття ролі жінки у владі. Наприклад, Норвезький Центр гендерної політики Kilden проводить національні кампанії, дослідження, конференції з метою забезпечення гендерної рівності в політичній сфері [42]. Україна має значний потенціал для імплементації подібних інструментів через співпрацю з ОМС, НУО та міжнародними партнерами.

4. Інституціоналізація процедур моніторингу - скандинавські адміністративні інститути активно використовують механізми збору та аналізу даних щодо участі жінок у виборчому процесі. У Фінляндії такі дані регулярно публікує Statistics Finland [43]. В Україні варто зобов'язати ЦВК формувати відкриту статистику щодо гендерного складу кандидатів на всіх виборах, а також здійснювати оцінку впливу законодавчих змін на гендерний баланс у представницьких органах.

5. Переосмислення адміністративно-правової парадигми - адміністративне право України має трансформуватися у бік більшої відкритості до непрямого регулювання, партнерства з політичними та громадськими структурами, застосування превентивних механізмів, замість виключно санкційного тиску. Досвід Скандинавії свідчить, що саме поєднання автономії та підтримки, м'якого тиску та діалогу забезпечує стабільний результат у досягненні гендерної рівності.

Таким чином, вдосконалення українського виборчого законодавства з урахуванням скандинавського досвіду потребує не стільки копіювання моделей, скільки адаптації принципів: добровільності, партнерства, довіри до інституцій та системної просвіти. Це дозволить перейти від формального до змістовного забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до політичної влади в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження встановлено, що адміністративно-правове забезпечення виборчого процесу в контексті гендерної рівності є складною, багаторівневою системою, яка охоплює нормативне регулювання, інституційну структуру, процедури адміністрування та механізми контролю. Реалізація принципу гендерної рівності у виборчій сфері вимагає не лише закріплення відповідних правових норм, а й створення ефективних адміністративних інструментів, що забезпечують їхню дієвість на практиці.

Аналіз міжнародного досвіду, зокрема країн Скандинавського регіону, засвідчив, що запровадження інституціоналізованих механізмів квотування, постійного моніторингу, а також систем адміністративного контролю сприяє досягненню реального паритету у виборчому процесі. У цьому контексті українське виборче законодавство потребує подальшої гармонізації з кращими європейськими стандартами, зокрема Скандинавського регіону щодо процедур реалізації гендерної рівності, підвищення відповідальності за порушення принципу недискримінації та посилення адміністративного супроводу контролю за дотриманням виборчих прав жінок і чоловіків.

Перспективи подальших досліджень убачаються у глибшому вивченні організаційно-правових механізмів функціонування органів виборчої адміністрації з погляду забезпечення гендерної рівності, а також в аналізі ефективності правозастосовної практики щодо гендерних квот в Україні. Не менш актуальним є дослідження питань адміністративної відповідальності за дискримінаційні дії у виборчому процесі, а також розробка нормативного стандарту гендерного аудиту виборчих кампаній. Усі ці аспекти становлять важливу наукову та практичну основу для вдосконалення державної політики в сфері виборчого адміністрування та гендерної рівності.

Література

1. Марцеляк О. В. Правова природа й види цензів у виборчому праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 33. С. 79–93.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 23.04.2025).

3. Редчиць О. С. Міжнародний досвід забезпечення гендерної рівності у виборчих процесах. *Best practices of public administration: international experience*. Рига, 2021. С. 17–22. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/160/4720/9931-1> (дата звернення: 23.04.2025).

4. Виборчий кодекс України : Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 23.04.2025).

5. Іовчева А. М. Гендерна рівність у політиці: теорія та практика. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія*. 2009. Т. 122, Вип. 109. С. 88–92.

6. Марцеляк О.В. 12. Правова природа та види цензів у виборчому праві. *Конституційно-правові академічні студії*. 2015. № 2/2. С. 91-123.

7. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 23.04.2025).

8. Convention on the Political Rights of Women. United Nations Treaty Collection. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVI-1&chapter=16&clang=_en (дата звернення: 23.04.2025).

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 : станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 23.04.2025).

10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 18.12.1979 : станом на 6 жовт. 1999 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 23.04.2025).

11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.04.2025).

12. Європейська хартія про рівність жінок і чоловіків у житті місцевих громад. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

13. Recommendation Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making. Council of Europe, 2003. URL: <https://rm.coe.int/1680519084> (дата звернення: 23.04.2025).

14. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/gender/img/pdf/PREMS%20041318%20GBR%20Gender%20Equality%20Strategy%202023_ukr_new2.pdf.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

15. Документ Копенгагенської наради Конференції з людського виміру ОБСЄ від 29.06.1990 року. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf> (дата звернення: 23.04.2025).

16. Участь жінок у політиці та прийняття рішень на місцевому рівні: досвід, виклики і потреби. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP-UA-Deputatka.pdf> (дата звернення: 23.04.2025).

17. Women's suffrage in Sweden. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Women%27s_suffrage#Sweden (дата звернення: 23.04.2025).

18. Конституція Швеції. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конституція_Швеції (дата звернення: 23.04.2025).

19. Gender Mainstreaming Approach - Sweden. European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/sweden?language_content_entity=en (дата звернення: 23.04.2025).

20. Jämställdhetsmyndigheten. URL: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/> (date of access: 23.04.2025).

21. Gender equality policy in Sweden. Government Offices of Sweden. URL: <https://www.government.se/contentassets/efcc5a15ef154522a872d8e46ad69148/gender-equality-policy-in-sweden-240229.pdf> (date of access: 23.04.2025).

22. Zipper system. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Zipper_system (date of access: 23.04.2025).

23. Women in Norway. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_Norway (date of access: 23.04.2025).

24. Аніщук Н. В. Гендерно-правові реформи у Норвегії. Право та державне управління. 2023. № 1. С. 272–276. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/40.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

25. All-women shortlist. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/All-women_shortlist (дата звернення: 23.04.2025).

26. Norwegian Association for Women's Rights. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_Association_for_Women%27s_Rights (дата звернення: 23.04.2025).

27. LDO. URL: <https://ldo.no/> (date of access: 23.04.2025).

28. Gender Mainstreaming Approach - Finland. European Institute for Gender Equality. URL: <https://eige.europa.eu/gender->

mainstreaming/countries/finland?language_content_entity=en (date of access: 23.04.2025).

29. Gender Quotas for Municipal Executive Bodies in Finland. Oxford Academic. URL: <https://academic.oup.com/book/44441/chapter/376664464> (date of access: 23.04.2025).

30. Demo Finland – Political Parties of Finland for Democracy. Gender equality and women's political participation. URL: <https://demofinland.org/en/themes/gender-equality/> (date of access: 23.04.2025).

31. Tasa-arvoaltuutettu valvoo tasa-arvolakia ja edistää sukupuolten tasa-arvoa. URL: <https://tasa-arvo.fi/etusivu> (date of access: 23.04.2025).

32. Constitution of the Kingdom of Denmark (No. 16 of 1953). URL: <https://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC127862/> (date of access: 23.04.2025).

33. Denmark. European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/denmark?language_content_entity=en (date of access: 23.04.2025).

34. KVINFO. URL: <https://kvinfo.dk/english/> (date of access: 23.04.2025).

35. About Gender Equality - Government of Iceland. URL: <https://www.government.is/topics/human-rights-and-equality/equality/about-gender-equality/> (date of access: 23.04.2025).

36. Jafnréttisstofa. Gender Equality in Iceland. https://www.jafnretti.is/static/files/English_gogn_a_ensku_sidu/gender-equality-in-iceland-2021-pdf.pdf (date of access: 23.04.2025).

37. Кравченко О.С. Міжнародно-правове регулювання здійснення гендерної політики. Восьмі Таврійські юридичні наукові читання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16–17 червня 2023 р. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. – С. 322–324.

38. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями : Договір Європ. Союзу від 07.02.1992 : станом на 30 берез. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 23.04.2025).

39. Чудик Н. Адміністративно-правове забезпечення виборчого процесу в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 453 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/730ca49c-49bc-4797-9f1e-0f9765863800/content> (дата звернення: 22.04.2025).

40. Gender quotas database. International IDEA. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas> (date of access: 23.04.2025).

41. Swedish Gender Equality Agency. URL: <https://www.government.se/government-agencies/swedish-gender-equality-agency/> (date of access: 23.04.2025).

42. Kilden genderresearch.no. URL: <https://kjonnsforskning.no/en> (date of access: 23.04.2025).

43. Statistics Finland. Tilastokeskus. URL: <https://stat.fi/en> (date of access: 23.04.2025).

References

1. Martseliak O. V. Pravova pryroda y vydy tsenziv u vyborchomu pravi. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. 2015. Vyp. 33. S. 79–93.

2. Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 № 2866-IV: stanom na 19 hrud. 2024 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (date of access: 23.04.2025).

3. Redchyts O. S. Mizhnarodnyi dosvid zabezpechennia hendernoi rivnosti u vyborchikh protsesakh. Best practices of public administration: international experience. Ryha, 2021. S. 17–22. URL:

<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/160/4720/9931-1>
(date of access: 23.04.2025).

4. Vyborchyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 19.12.2019 № 396-IX: stanom na 31 hrud. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (date of access: 23.04.2025).

5. Iovcheva A. M. Henderna rivnist u politytsi: teoriia ta praktyka. Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Ser.: Politolohiia. 2009. T. 122, Vyp. 109. S. 88–92.

6. Martseliak O.V. 12. Pravova pryroda ta vydy tsenziv u vyborchomu pravi. Konstytutsiino-pravovi akademichni studii. 2015. № 2/2. S. 91-123.

7. Zahalna deklaratsiia prav liudyny (ros/ukr): Deklaratsiia Orh. Obiedn. Natsii vid 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (date of access: 23.04.2025).

8. Convention on the Political Rights of Women. United Nations Treaty Collection. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVI-1&chapter=16&clang=_en (date of access: 23.04.2025).

9. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava: Pakt Orh. Obiedn. Natsii vid 16.12.1966: stanom na 19 zhovt. 1973 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (date of access: 23.04.2025).

10. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok (ukr/ros): Konventsiiia Orh. Obiedn. Natsii vid 18.12.1979: stanom na 6 zhovt. 1999 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (date of access: 23.04.2025).

11. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: Konventsiiia Rady Yevropy vid 04.11.1950: stanom na 1 serp. 2021 r. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (date of access: 23.04.2025).

12. Ievropeiska khartiia pro rivnist zhinok i cholovikiv u zhytti mistsevykh hromad. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf (date of access: 23.04.2025).

13. Recommendation Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making. Council of Europe, 2003. URL: <https://rm.coe.int/1680519084> (date of access: 23.04.2025).

14. Stratehiia hendernoi rivnosti Rady Yevropy na 2018-2023 roky. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/gender/img/pdf/PREMS%20041318%20GBR%20Gender%20Equality%20Strategy%202023_ukr_new2.pdf.pdf (date of access: 23.04.2025).

15. Dokument Kopenhahenskoï narady Konferentsii z liudskoho vymiru OBSiE vid 29.06. 1990 roku. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf> (date of access: 23.04.2025).

16. Uchast zhinok u politytsi ta pryiniattia rishen na mistsevomu rivni: dosvid, vyklyky i potreby. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP-UA-Deputatka.pdf> (date of access: 23.04.2025).

17. Womens suffrage in Sweden. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Women%27s_suffrage#Sweden (date of access: 23.04.2025).

18. Konstytutsiia Shvetsii. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Konstytutsiia_Shvetsii (date of access: 23.04.2025).

19. Gender Mainstreaming Approach - Sweden. European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/sweden?language_content_entity=en (date of access: 23.04.2025).

20. Jämställdhetsmyndigheten. URL: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/> (date of access: 23.04.2025).

21. Gender equality policy in Sweden. Government Offices of Sweden. URL: <https://www.government.se/contentassets/efcc5a15ef154522a872d8e46ad69148/gender-equality-policy-in-sweden-240229.pdf> (date of access: 23.04.2025).

22. Zipper system. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Zipper_system (date of access: 23.04.2025).

23. Women in Norway. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_Norway (date of access: 23.04.2025).

24. Anishchuk N. V. Henderno-pravovi reformy u Norvehii. Pravo ta derzhavne upravlinnia. 2023. № 1. S. 272–276. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/40.pdf (date of access: 23.04.2025).

25. All-women shortlist. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/All-women_shortlist (date of access: 23.04.2025).

26. Norwegian Association for Womens Rights. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_Association_for_Women%27s_Rights (date of access: 23.04.2025).

27. LDO. URL: <https://ldo.no/> (date of access: 23.04.2025).

28. Gender Mainstreaming Approach - Finland. European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/finland?language_content_entity=en (date of access: 23.04.2025).

29. Gender Quotas for Municipal Executive Bodies in Finland. Oxford Academic. URL: <https://academic.oup.com/book/44441/chapter/376664464> (date of access: 23.04.2025).

30. Demo Finland – Political Parties of Finland for Democracy. Gender equality and womens political participation. URL: <https://demofinland.org/en/themes/gender-equality/> (date of access: 23.04.2025).

31. Tasa-arvoaltuutettu valvoo tasa-arvolakia ja edistää sukupuolten tasa-arvoa. URL: <https://tasa-arvo.fi/etusivu> (date of access: 23.04.2025).

32. Constitution of the Kingdom of Denmark (No. 16 of 1953). URL: <https://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC127862/> (date of access: 23.04.2025).

33. Denmark. European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/denmark?language_content_entity=en (date of access: 23.04.2025).

34. KVINFO. URL: <https://kvinfo.dk/english/> (date of access: 23.04.2025).

35. About Gender Equality - Government of Iceland. URL: <https://www.government.is/topics/human-rights-and-equality/equality/about-gender-equality/> (date of access: 23.04.2025).

36. Jafnréttisstofa. Gender Equality in Iceland. https://www.jafnretti.is/static/files/English_gogn_a_ensku_sidu/gender-equality-in-iceland-2021-pdf.pdf (date of access: 23.04.2025).

37. Kravchenko O.S. Mizhnarodno-pravove rehuliuвання zdiisnennia hendernoi polityky. Vosmi Tavriiski yurydychni naukovi chytannia: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 16–17 chervnia 2023 r. Lviv–Torun: Liha-Pres, 2023. – S. 322–324.

38. Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeiskyi Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu z protokolamy ta deklaratsiiamy:

Dohovir Yevrop. Soiuzu vid 07.02.1992: stanom na 30 berez. 2010 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (date of access: 23.04.2025).

39. Chudyk N. Administratyvno-pravove zabezpechennia vyborchoho protsesu v Ukraini: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 2021. 453 s. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/730ca49c-49bc-4797-9f1e-0f9765863800/content> (date of access: 22.04.2025).

40. Gender quotas database. International IDEA. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas> (date of access: 23.04.2025).

41. Swedish Gender Equality Agency. URL: <https://www.government.se/government-agencies/swedish-gender-equality-agency/> (date of access: 23.04.2025).

42. Kilden genderresearch.no. URL: <https://kjonnsforskning.no/en> (date of access: 23.04.2025).

43. Statistics Finland. Tilastokeskus. URL: <https://stat.fi/en> (date of access: 23.04.2025).